

Silviu PURCĂRETE

## Profesorul

„După anul doi, a venit la clasă profesorul Valeriu Moisescu. S-a întâmplat atunci un fenomen. Cei doi ani ne dăduseră impresia că teatrul are o deschidere nelimitată, că se poate face teatru oricum și în orice fel. Aveam deci teorii nemaipomenite, principiile, caietele de regie zguduitoare. Nu prea știam însă cum să rezolvăm practic o situație scenică. De la Valeriu Moisescu colegii mei și cu mine am învățat „bucătăria“, cum se construiește piatră cu piatră un moment de teatru. Și ceea ce e extraordinar, am deprins acest lucru fără ca Moisescu să instaureze atmosfera unui învățământ scolastic. Fără să ne simțim ca tânărul care învață pianul și vrea să cânte *Concertul nr. 5* de Beethoven, iar profesorul îi dă peste mână, să exerseze game. Valeriu Moisescu ne-a indus plăcerea studiului de bază, ne-a creat nevoia rigorii în lucru, în conformitate cu principiul de a fi consecvent cu tine însuși, cu ideea pe care o emiți. Dacă cineva ar fi spus că *Falstaff* este o domnișoară de 14 ani, nu se opunea, dar te obliga s-o demonstrezi, s-o faci viabilă scenic. Profesorul era o personalitate absolut socratică. Nu se exprima decât prin întrebări. Am continuat colaborarea cu el și după absolvire, ca asistent la clasa sa de regie. Este nu numai un dascăl foarte bun, dar și un om interesant, foarte inteligent, care știe în profunzime ce este teatrul, de la care am învățat multe din tainele meseriei. Are un gust precis. Privitor la spectacolele mele, țin la opiniile sale, cred în ele, le-am verificat. Un artist deosebit, cuceritor. Și când spun asta nu mă gândesc numai la cele mai bune montări ale sale; cred că cel mai grăitor este să-l vezi în repetiții. Când repetam cu studenții și venea Valeriu Moisescu, totul devenea strălucitor. Răsturnam o situație de nenumărate ori și oferea de fiecare dată soluții neașteptate. Are o fantezie debordantă.“ (Teatrul, nr.7–8/ 1986)

Claudiu GOGA

## Inconforturi

Eram candidatul cu nr. 13 care trebuia să intre la ora 13. Am intrat cu vreo două ore întârziere și m-am trezit în fața unei mese lungi, în spatele căreia erau așezate vreo zece persoane – comisia de admitere la regie teatru.

„Așteptați răspunsul aici!“ – ne-a spus după prima probă eliminatorie un domn cu barbă și ochelari, îmbrăcat într-o cămașă albă și blugi. Așteptarea pe coridor era lungă și chinuitoare. Se fuma mult, se vorbea în șoaptă.

„Cum e ăla din mijloc cu ochi albaștri și nasul mare?“ – am întrebat.

„Cu barbă?“

„Fără!“

„E Valeriu Moisescu. El ia clasă anul ăsta“ – mi-a răspuns un alt candidat care, aveam să aflu, era deja student la actorie și în glasul lui se simțea uimirea față de ignoranța mea.

„Am auzit că e cel mai tare. E adevărat?“ – a întrebat un glas de lângă mine.

Nu știu care a fost răspunsul, pe-atunci nici nu mă interesa. Acum însă îl știu. Și mă consider norocos că l-am aflat prin propria-mi experiență. Așa l-am cunoscut eu pe dl. Valeriu Moisescu și mă întreb și acum (și deseori am mai făcut-o), de ce atunci, dintre toți acei oameni necunoscuți am vrut să știu doar cine era omul acela din mijloc, cu ochi albaștri și nasul mare...

De aici mai departe, amintirile se îmbulzesc bezmetic punându-mă în imposibilitate de a le aranja cronologic. Singura unitate de măsură pentru timpul pe care l-am petrecut la cursurile dlui Valeriu Moisescu este poate imaginea scrumierei improvizată dintr-un capac metalic al unei benzi de film de 16 mm (ORWO) pe care domnul profesor o umplea neverosimil de repede, la început cu chiștoace de *B.T.*, apoi (când s-a lăsat de fumat) cu ambalaje de bomboane *Halls*, pentru ca mai târziu acestea să lase iar locul chiștoacelor, de astă dată de *L.M.*

Cursurile cu dl. Valeriu Moisescu nu aveau deloc aerul unui proces de învățământ tipic. Erau mai degrabă discuții libere care aminteau de școala grecească veche unde câțiva învățăcei stăteau pe lângă un maestru încercând să deslușească tainele cine știe cărei științe. Nu simțai niciodată când, cum, dintr-o discuție banală despre fotbal, politică, inconfortul din școală, dintr-o știre de ziar sau dintr-o glumă se insinua o întrebare sau o ipoteză și, pe nesimțite, se vorbea despre conflict, situație, personaj, gag, dragoste pentru actori, teatralitate, teatru mort...

Dl. Valeriu Moisescu ne încuraja să gândim liber: „Trebuie să spunei fără teamă multe prostii până o să spunei un lucru bun“. Făceam împreună exerciții de imaginație (la care el, maestrul, era neîntrecut) și, încurajați să spunem prostii, băteam câmpii; de fapt ne împleticeam în propriile căutări și argumente din care el, maestrul, cu o răbdare care l-ar fi scos din țâțâni și pe Sisif, încerca să ne ducă la lumină. Nu știu nici acum dacă voia ca el să ne înțeleagă sau dacă voia să ne facă să ne înțelegem noi pe noi înșine. De obicei nu se trăgea o concluzie, dar la final fiecare avea un răspuns. Mai târziu am înțeles că dl. Valeriu Moisescu nu voia răspunsuri de la noi, așa cum nu cred că voia răspunsuri nici de la el; ceea ce voia era ca discuția să nască, în noi, întrebări. Voia să ne punem probleme, să vedem lucrurile din cât mai multe și inedite unghiuri de vedere, pentru că numai așa (aveam să înțeleg între timp) ne putea feri de clișee, de stereotipii și puteam să creăm noi înșine teatru viu. „La teatru dacă n-ai probleme e grav“ – spunea dl. Valeriu Moisescu. „La teatru problemele, întrebările, nu trebuie ocolite, trebuie rezolvate“... Cu alte cuvinte, dl. Valeriu Moisescu încerca să ne învețe cum SĂ NU ÎNVĂȚĂM DE LA EL, ci să învățăm să descoperim teatrul în lumea noastră intimă, în noi înșine.

„Eu nu vreau/pot/știu să vă învăț cum se face teatrul, eu pot să vă spun cum nu se face“, ne-a avertizat dl. Valeriu Moisescu încă de pe vremea țigărilor *B.T.* și aveam să înțeleg mai târziu câtă generozitate, lipsă de orgoliu, cât spirit tânăr, câtă responsabilitate/dragoste pentru noi se ascundea sub această formulă. Cu toate acestea, mai târziu, vorbind cu actori, regizori, scenografi sau (mai des) cu mine însumi, mă trezeam spunând: „Asta am învățat-o de la dl Moisescu. Și... minune: chiar așa era!

O nouă zi însemna o nouă improvizație. Aparent însă. Pentru că încet, încet, aflam nume noi de dramaturgi, poeți, scriitori, sculptori, actori, scenografi, aflam diferite povești amuzante din istoria nescrisă a teatrului românesc, diferite povești de viață mai suprarealiste decât cea mai suprarealistă scriitură și care nu erau decât sămânța de teatru, aflam cum arătau montări cu spectacole celebre de la noi sau de aiurea... (Vorbea întotdeauna puțin și, atunci când o făcea, vorbea cu jenă despre spectacolele lui, în schimb, vorbea cu dragoste și admirație despre spectacolele lui Lucian Pintilie „care a fost cel mai bun dintre noi“ sau ale lui David Esrig, Radu Penciulescu și mulți alți români sau de aiurea. Spunea întotdeauna domnul Ciulei, oricât de colocvială era discuția. Găseai în aceste povești generozitate, modestie, dragoste față de acei oameni și față de ideea de teatru, așa cum o dragoste părintească împletită cu mândrie învăluia poveștile despre Silviu, Micu, Cristi, Liuda, Hadji...

Și nu mai știu dacă era pe vremea țigărilor *B.T.* sau a bomboanelor *Halls* când am început să conștientizez cât de importante erau acele întrebări pe care dl. Valeriu Moisescu le repeta obsesiv: „Cum e spațiul?“ și „De ce?“. Prima întrebare încerca să ne facă să ne

gândim concret până la cel mai mic detaliu, dar și funcțional și metaforic spațiul, să simțim materialitatea elementelor din care se construia decorul, dar și să căutăm să imaginăm soluții tehnice. Descopeream atunci nu numai marele regizor sau marele pedagog, ci marele scenograf Valeriu Moiescu care ne uimea mereu cu imaginația sa vie și cu felul modern de a gândi. (De altfel, eu pot spune că dl. Valeriu Moiescu este cel mai tânăr om pe care l-am cunoscut).

„De ce?” – era întrebarea de care ne temeam cel mai mult. Și asta pentru că dl. Valeriu Moiescu era gata să accepte orice gând nebunesc, cu condiția să-i argumentezi „de ce așa?”. Dacă spuneai că ai vrea ca Pampon să intre în frizeria lui Nae Girimea călare pe o locomotivă roșie cu un catarg având steagul Chinei în loc de coș de fum, dl. Valeriu Moiescu spunea sec: „Bine. Dar de ce?”. Și de aici începea discuția cu alte întrebări și provocări, cu ironii, cu exemple, povești, divagații și divagații la divagații și treptat începeai să-i argumentezi TU lui cum catargul cu steagul Chinei e inutil, cum locomotiva nu trebuie să fie roșie... ba de fapt nu e nevoie de locomotivă... și Pampon trebuie să intre pe ușă la un moment foarte bine precizat al zilei și când intră are un scop, și vine încărcat de anumite gânduri... și dacă afară plouă s-ar putea să fie stropit pe platou de noroi și...

Aceasta este una dintre minunile magicianului-profesor Valeriu Moiescu, la fel de reală ca aceea care se producea când venea să facă corectură la repetițiile pe care le făceam cu colegii noștri studenți la actorie. Se așeza pe un scaun și privea. La un moment dat, începea să vorbească. Ca de obicei, în vocea lui se citea în subtext că nu e sigur că e bine, că ceea ce spune e o părere, discutabilă. „Totul e discutabil”, spunea mereu, orice ar fi argumentat. Câteodată, prins de bucuria unei idei frumoase sau enervat de placiditatea noastră, juca câte un personaj. (Îi plăceau personajele comice, pe care le interpreta absolut senzațional). Pleca apoi parcă rușinat de propria-i vitalitate și plăcere de a se juca. Vedeam câteodată (poate greșeam), în acele renunțări bruște, o melancolie ciudată, ca a unui copil care a descoperit o jucărie și care o abandonează conștient, de frică ca nu cumva să ia (reia) jocul numit TEATRU în serios...

După plecarea lui se așternea o liniște ciudată. Actorii erau definitiv vrăjiți, în capul lor și (câteodată) al nostru, lucrurile se luminau, teatrul devenea frumos și Dumnezeule!... atât de simplu. Reîncepeam lucrul și simțeam cum printre noi rămăsese ca o boare farmecul discret al creatorului de teatru...

Mai târziu, întâlnind în teatru actori cu experiență care lucraseră cu dl. Valeriu Moiescu, toți țineau să-mi spună cât de frumos repetaseră și ce spectacole mari făcuseră. Simțeam în ei aceeași vrajă pe care o trăisem împreună cu colegii mei în sălile de la A.T.F.

Și iarăși nu știu dacă era pe vremea bomboanelor *Halls* sau a țigărilor *B.T.*, dar într-una dintre acele zile am citit pe nerăsuflăte o carte a lui Claude Bonnefoy *Convorbiri cu Eugen Ionesco*. Terminând cartea, am avut un sentiment de deja vu. Nu, cu siguranță n-o mai citisem și nici pe Ionesco nu-l cunoscusem. În schimb, îl cunoscusem pe dl. Valeriu Moiescu. Asemănarea dintre cele două personaje era izbitoare. Era acolo prezent gânditorul de teatru, analistul atent și mucalit al vieții, creatorul cu imaginație nepuizabilă, spiritul tânăr și disperant de liber, povestitorul fermecător, umoristul fin, întruchiparea spiritului ludic, dușmanul aprig al prostiei și clișeeilor nonconformismului și marele timid...

Mă opresc aici... Îmi dau seama cât e de greu ca cineva să înțeleagă toate astea dacă n-a fost acolo să vadă cu ochii lui cum se umplea scrumiera cu mucuri de *B.T.* sau ambalaje de bomboane *Halls*...

Mă opresc și pentru că dacă va citi acest articol, dl. Valeriu Moiescu va avea un mic inconfort (nu-i place să vorbească și să se vorbească despre el). „A vrut să fie drăguț” își va spune zâmbind ironic și eu știu că sub zâmbet va ascunde faptul că a ghicit marele inconfort al celui care trebuie să scrie despre un om pe care îl iubește.